

PRAWO PRACY I UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

redakcja naukowa Krzysztof W. Baran

Kamil Antonów, Krzysztof W. Baran, Dominika Dörre-Kolasa

Zbigniew Góral, Monika Lewandowicz-Machnikowska

Krzysztof Walczak, Mirosław Włodarczyk

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE

3

PRAWO PRACY I UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

redakcja naukowa Krzysztof W. Baran
Kamil Antonów, Krzysztof W. Baran, Dominika Dörre-Kolasa
Zbigniew Góral, Monika Lewandowicz-Machnikowska
Krzysztof Walczak, Mirosław Włodarczyk

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

3

Stan prawny na 1 kwietnia 2019 r.

Recenzent

Dr hab. Iwona Sierocka, prof. UwB

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Rybczyńska

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Łamanie

Andrzej Gudowski

Opracowanie skorowidza

Mariusz Lekston (aktualizacja: Bartłomiej Jonczyk)

Poszczególne rozdziały napisali:

Kamil Antonów – rozdz. XXXIV–XXXVIII, XLI, XLII

Krzysztof W. Baran – rozdz. I, II, V pkt 1–3, XXIV–XXXI

Dominika Dörre-Kolasa – rozdz. IX pkt 1–3 i 5–9, XI, XIII, XIV, XIX–XXI, XXXIX, XL

Zbigniew Góral – rozdz. III, VIII, IX pkt 4, XXXIII

Monika Lewandowicz-Machnikowska – rozdz. VI, XII

Krzysztof Walczak – rozdz. IV, V pkt 6, VII, X, XV–XVIII

Mirosław Włodarczyk – rozdz. V pkt 4–5, XXII, XXIII, XXXII

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8160-479-6

3. wydanie

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

O AUTORACH

Kamil Antonów (ORCID 0000-0001-5669-0272) – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Opolskiego, kierownik Zakładu Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego. Autor wielu publikacji z zakresu prawa zabezpieczenia społecznego poświęconych w szczególności teoretycznym zagadnieniom wyodrębnienia tej dyscypliny prawniczej, nowemu systemowi emerytalnemu oraz postępowaniom w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Członek Zarządu Głównego Polskiego Stowarzyszenia Ubezpieczenia Społecznego.

Krzysztof Wojciech Baran (ORCID 0000-0001-5165-8265) – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, kierownik Katedry Prawa Pracy i Polityki Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od wielu lat popularyzuje w środowiskach pracy wiedzę prawniczą na temat normatywnych zasad funkcjonowania stosunków przemysłowych. Posiada bogate doświadczenie eksperckie oraz dydaktyczne w zakresie kształcenia kadr *Human Resources*. Autor lub współautor licznych publikacji naukowych, m.in. kilkunastu monografii, podręczników i komentarzy, w tym komentarzy do kodeksu pracy oraz zbiorowego prawa pracy. Obecnie pełni funkcję redaktora naczelnego dwunastotomowego *Systemu prawa pracy*.

Dominika Dörre-Kolasa (ORCID 0000-0002-4134-741X) – doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Pracy i Polityki Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego; radca prawny, partner w kancelarii prawa HR. Autorka kilkadziesiątu publikacji dotyczących ochrony dóbr osobistych pracowników, monitoringu w miejscu pracy, współdziałania pracodawcy ze związkami zawodowymi, molestowania seksualnego, mobbingu oraz ochrony danych osobowych.

Zbigniew Góral (ORCID 0000-0002-2225-8921) – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, kierownik Katedry Prawa Pracy Uniwersytetu Łódzkiego. Głównym przedmiotem jego zainteresowań są zagadnienia dotyczące podstaw zatrudnienia, zasad prawa pracy, bezrobocia, prawa urzędniczego oraz zbiorowego prawa pracy. Autor lub współautor ponad 160 opracowań, w tym kilkunastu książek.

Monika Lewandowicz-Machnikowska (ORCID 0000-0001-5140-2921) – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu SWPS, dziekan Wydziału Prawa i Komunikacji Społecznej Filii we Wrocławiu Uniwersytetu SWPS; radca prawny. Autorka wielu publikacji z zakresu indywidualnego i zbiorowego prawa pracy oraz prawa zabezpieczenia społecznego. Specjalizuje się w tematyce czynności prawnych w prawie pracy oraz konkurencji w stosunkach pracy, a także pomocy społecznej i świadczeń socjalnego wsparcia. Członek Samorządowego Kolegium Odwoławczego we Wrocławiu.

Krzysztof Walczak (ORCID 0000-0003-1383-6993) – doktor habilitowany nauk prawnych, adiunkt na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego; wspólnik w firmie doradczo-szkoleniowej z zakresu prawa pracy. Współautor komentarzy do kodeksu pracy oraz aktów wykonawczych do kodeksu pracy i zbiorowego prawa pracy. Autor ponad stu publikacji z zakresu polskiego i europejskiego prawa pracy, rekrutacji, wynagradzania, a także restrukturyzacji zatrudnienia. Redaktor naczelný miesięcznika Monitor Prawa Pracy.

Mirosław Włodarczyk (ORCID: 0000-0002-1974-1584) – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Łódzkiego, kierownik Zakładu Prawa Ubezpieczeń Społecznych i Polityki Społecznej w Katedrze Prawa Pracy Uniwersytetu Łódzkiego. Specjalista w dziedzinie indywidualnego i zbiorowego prawa pracy oraz prawa rynku pracy. Autor publikacji naukowych dotyczących źródeł prawa pracy, podmiotów i treści prawa stosunku pracy, zatrudniania młodocianych oraz regulacji prawnych rynku pracy.

SPIS TREŚCI

O Autorach	5
Wykaz skrótów	25
Słowo wstępne.....	33

Dział pierwszy CZĘŚĆ OGÓLNA PRAWA PRACY

Rozdział I

Pojęcie, systematyka i zakres przedmiotowy prawa pracy.....	37
1. Definicja i systematyka prawa pracy	37
2. Zatrudnienie niepracownicze.....	41
Literatura.....	47

Rozdział II

Funkcje prawa pracy	50
1. Charakterystyka funkcji prawa pracy	50
2. Funkcja ochronna prawa pracy.....	51
3. Funkcja organizatorska prawa pracy.....	52
4. Funkcja ireniczna prawa pracy.....	54
5. Funkcja rozdzielcza prawa pracy	56
Literatura.....	57

Rozdział III

Zasady prawa pracy	59
1. Pojęcie i znaczenie zasad prawa pracy w doktrynie polskiego prawa pracy....	59
2. Systematyzacja zasad prawa pracy.....	61
3. Funkcje zasad prawa pracy	64

4. Charakterystyka określonych w kodeksie pracy podstawowych zasad prawa pracy.....	66
4.1. Zasada prawa do pracy i wolności pracy.....	66
4.2. Zasada swobody nawiązywania stosunku pracy i ustalania jego treści ...	71
4.3. Zasada poszanowania przez pracodawcę godności i innych dóbr osobistych pracownika	73
4.4. Zasada równego traktowania pracowników i niedyskryminacji w zatrudnieniu	76
4.5. Zasada prawa do godziwego wynagrodzenia za pracę.....	79
4.6. Zasada prawa do wypoczynku	83
4.7. Zasada zapewniania przez pracodawcę bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.....	86
4.8. Zasada zaspokajania bytowych, socjalnych i kulturalnych potrzeb pracowników	88
4.9. Zasada ułatwiania pracownikom podnoszenia kwalifikacji zawodowych	90
4.10. Tak zwana zasada uprzywilejowania pracownika.....	91
4.11. Podstawowe zasady dotyczące zbiorowego prawa pracy.....	96
Literatura.....	97

Rozdział IV

Równe traktowanie w zatrudnieniu	100
1. Pojęcie równego traktowania	100
2. Zasada równego traktowania w zatrudnieniu	103
3. Formy dyskryminacji.....	103
4. Zakaz dyskryminacji w rekrutacji i zwalnianiu	104
5. Molestowanie i molestowanie seksualne	105
6. Uzasadnione różnicowanie.....	107
7. Konsekwencje naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu	108
Literatura.....	110

Rozdział V

Źródła prawa pracy	112
1. Pojęcie i hierarchia źródeł prawa pracy	112
2. Powszechnie źródła prawa pracy.....	115
2.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.....	115
2.2. Ustawy.....	116
2.3. Rozporządzenia.....	120
3. Swoiste źródła prawa pracy.....	121
3.1. Układy zbiorowe pracy	121
3.1.1. Charakter prawny układów zbiorowych pracy.....	121
3.1.2. Zakres podmiotowy układów zbiorowych pracy	122

3.1.3. Zakres przedmiotowy układów zbiorowych pracy	124
3.1.4. Tryb zawierania układów zbiorowych pracy	127
3.1.5. Rejestracja układów zbiorowych pracy	129
3.1.6. Wejście w życie układów zbiorowych pracy	131
3.1.7. Przekształcenia układów zbiorowych pracy.....	132
3.1.8. Rozwiązanie układów zbiorowych pracy.....	133
3.1.9. Ponadzakładowe układy zbiorowe pracy	135
3.1.10. Zakładowe układy zbiorowe pracy	137
3.2. Porozumienia o stosowaniu układu zbiorowego pracy	140
3.3. Porozumienia w związku z przejściem zakładu pracy na nowego pracodawcę	140
3.4. Porozumienia o zawieszeniu przepisów prawa pracy	142
3.5. Porozumienia o stosowaniu mniej korzystnych warunków zatrudnienia	143
3.6. Porozumienia w sprawie telepracy.....	144
3.7. Porozumienia społeczne	144
4. Regulaminy	146
4.1. Uwagi wprowadzające.....	146
4.2. Regulamin wynagradzania	146
4.3. Regulamin pracy.....	150
4.4. Inne regulaminy	153
5. Statuty	153
6. Międzynarodowe prawo pracy	155
6.1. Zagadnienia wstępne.....	155
6.2. Międzynarodowe prawo pracy	156
6.3. Prawo pracy Rady Europy	159
6.4. Akty prawne wydane w ramach Unii Europejskiej i ich moc oddziaływania	161
6.5. Europejskie prawo pracy	163
Literatura.....	168

Dział drugi

INDYWIDUALNE PRAWO PRACY

Rozdział VI

Stosunek pracy	175
1. Pojęcie i charakter stosunku pracy	175
1.1. Świadczenie pracy a podstawa prawna zatrudnienia	175
1.2. Podstawy nawiązania stosunku pracy	177
1.3. Rodzaje stosunków pracy	177

1.4. Treść stosunku pracy.....	179
1.5. Charakterystyka stosunku pracy	181
2. Podmioty stosunku pracy	186
2.1. Pracownik.....	186
2.1.1. Pojęcie pracownika.....	186
2.1.2. Zdolność do bycia pracownikiem	188
2.1.3. Zdolność do dokonywania czynności prawnych z zakresu stosunku pracy	189
2.2. Pracodawca	190
2.2.1. Pojęcie pracodawcy	190
2.2.2. Jednostka organizacyjna jako pracodawca.....	192
2.2.3. Osoba fizyczna jako pracodawca	194
2.2.4. Dokonywanie czynności z zakresu stosunku pracy przez pracodawcę	195
Literatura.....	196
 Rozdział VII	
Umowa o pracę	198
1. Rekrutacja wewnętrzna i zewnętrzna	198
2. Ochrona danych osobowych kandydatów do pracy oraz pracowników.....	199
3. Rodzaje umów o pracę.....	201
3.1. Umowa na okres próbny.....	201
3.2. Umowa na czas określony	202
3.3. Umowa na czas wykonywania określonej pracy.....	203
3.4. Umowa o pracę na czas nieokreślony.....	204
4. Telepraca.....	204
5. Treść umowy o pracę	206
Literatura.....	207
 Rozdział VIII	
Przekształcenia zobowiązaniowego stosunku pracy	210
1. Pojęcie zmiany stosunku pracy	210
2. Porozumienie zmieniające	213
3. Wypowiedzenie zmieniające warunki umowy o pracę.....	215
4. Powierzenie pracownikowi innej pracy	225
5. Tymczasowa zmiana warunków umowy o pracę wynikająca ze szczególnych regulacji prawnych	228
Literatura.....	230
 Rozdział IX	
Ustanie stosunku pracy	231
1. Uwagi wprowadzające	231
2. Porozumienie stron.....	232

3. Ograniczenia dopuszczalności rozwiązania umowy o pracę.....	235
3.1. Powszechna ochrona trwałości stosunku pracy.....	235
3.2. Konsultacja zamiaru wypowiedzenia umowy zawartej na czas nieokreślony z zakładową organizacją związkową.....	236
3.3. Konsultacja z zakładową organizacją związkową zamiaru rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia	247
3.4. Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy.....	248
3.5. Ograniczenia dopuszczalności rozwiązania umowy o pracę z uwagi na sytuację osobistą lub rodzinną pracownika.....	249
3.5.1. Ochrona stosunku pracy w okresie przedemerytalnym	249
3.5.2. Ochrona stosunku pracy w okresie usprawiedliwionej nieobecności.....	252
3.5.3. Ochrona stosunku pracy z kobietą w okresie ciąży lub urlopu macierzyńskiego.....	253
3.6. Ograniczenia dopuszczalności rozwiązania umowy o pracę z uwagi na pełnioną funkcję	254
3.6.1. Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy pracowników pełniących funkcje związkowe.....	254
3.6.2. Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy członków rady pracowników	265
3.6.3. Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy społecznego inspektora pracy	265
4. Rozwiązanie umowy o pracę za wypowiedzeniem.....	266
4.1. Wypowiedzenie umowy o pracę jako jednostronne oświadczenie woli.....	266
4.2. Zakres zastosowania wypowiedzenia jako sposobu rozwiązania umowy o pracę.....	269
4.3. Wymogi formalne.....	270
4.4. Okresy wypowiedzenia umowy o pracę	275
4.5. Skrócenie okresu wypowiedzenia	280
4.6. Zwolnienie na poszukiwanie pracy.....	282
5. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia	283
5.1. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracodawcę	284
5.1.1. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracodawcę z przyczyn zawinionych przez pracownika	284
5.1.2. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracodawcę z przyczyn niezawinionych przez pracownika	291
5.2. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracownika	294
5.2.1. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracownika z przyczyn niezawinionych przez pracodawcę	294

5.2.2. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracownika z przyczyn zawinionych	295
6. Skutki prawne wadliwego rozwiązania umowy o pracę	296
6.1. Skutki prawne wadliwego rozwiązania umowy o pracę za wypowiedzeniem	296
6.2. Skutki prawne wadliwego rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia dokonanego przez pracodawcę	302
6.3. Skutki prawne wadliwego rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia dokonanego przez pracownika	304
7. Pozostałe przypadki rozwiązania umowy o pracę przez pracownika	305
7.1. Rozwiązanie umowy o pracę w związku z przywróceniem do pracy	305
7.2. Rozwiązanie umowy o pracę w związku z przejściem pracownika przez nowego pracodawcę	306
8. Szczególne przepisy o rozwiązywaniu umów	306
8.1. Ograniczenie ochrony trwałości stosunku pracy	310
8.2. Prawo do odprawy	310
8.3. Roszczenie o ponowne zatrudnienie	311
8.4. Zwolnienie indywidualne	311
9. Wygaśnięcie umowy o pracę	312
9.1. Śmierć pracownika	312
9.2. Śmierć pracodawcy	313
9.3. Nieobecność pracownika w pracy spowodowana tymczasowym aresztowaniem	319
9.4. Roszczenia w związku z wygaśnięciem stosunku pracy	320
9.5. Pozostałe przypadki wygaśnięcia stosunku pracy	320
Literatura	321

Rozdział X

Przejście zakładu pracy na innego pracodawcę	323
1. Pojęcie przejścia zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę	323
2. Sukcesja zobowiązań	325
3. Negocjacje z przedstawicielstwem pracowników oraz obowiązek informacyjny w przypadku braku związków zawodowych	328
4. Uprawnienia pracowników	331
Literatura	334

Rozdział XI

Zatrudnianie pracowników tymczasowych	335
1. Uwagi wprowadzające	335
2. Ograniczenia w zakresie pracy tymczasowej	337
2.1. Ograniczenia przedmiotowe	337
2.2. Ograniczenie czasu trwania pracy tymczasowej	338

2.3. Ograniczenia podmiotowe.....	340
2.3.1. Pracodawca użytkownik.....	340
2.3.2. Agencja pracy tymczasowej.....	340
3. Zawarcie i treść umowy o pracę tymczasową.....	341
4. Osłabienie ochrony stabilności stosunków pracy pracowników tymczasowych.....	344
5. Ochrona pracownika tymczasowego przed dyskryminacją.....	345
6. Urlop wypoczynkowy pracownika tymczasowego.....	346
Literatura.....	348

Rozdział XII

Pozazumowne stosunki pracy.....	349
1. Pojęcie i charakterystyka pozazumownych stosunków pracy.....	349
2. Wybór.....	351
3. Mianowanie.....	354
4. Powołanie.....	360
Literatura.....	365

Rozdział XIII

Prawa i obowiązki stron stosunku pracy.....	367
1. Uwagi wprowadzające.....	367
2. Obowiązki pracodawcy.....	369
2.1. Obowiązek informacyjny.....	369
2.2. Obowiązek prawidłowego organizowania pracy.....	373
2.3. Obowiązek przeciwdziałania dyskryminacji.....	374
2.4. Obowiązek zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.....	375
2.5. Obowiązek terminowego i prawidłowego wypłacania wynagrodzenia.....	375
2.6. Obowiązek ułatwiania podnoszenia kwalifikacji zawodowych.....	376
2.7. Obowiązek stwarzania warunków sprzyjających przystosowaniu się do należytego wykonywania pracy.....	378
2.8. Obowiązek zaspokajania potrzeb socjalnych pracowników.....	378
2.9. Obowiązek stosowania obiektywnych i sprawiedliwych kryteriów oceny pracowników.....	382
2.10. Obowiązek prowadzenia dokumentacji i akt osobowych pracowników.....	383
2.11. Obowiązek wpływania na kształtowanie w zakładzie pracy zasad współżycia społecznego.....	388
2.12. Obowiązek przeciwdziałania mobbingowi.....	389
2.13. Obowiązek wydania świadectwa pracy.....	394
2.13.1. Treść świadectwa pracy.....	395
2.13.2. Fikcje prawne w świadectwie pracy.....	397
2.13.3. Procedura sprostowania świadectwa pracy.....	398

3. Roszczenie odszkodowawcze.....	399
4. Obowiązki pracownika	401
4.1. Obowiązek sumiennego i starannego wykonywania pracy.....	401
4.2. Obowiązek stosowania się do poleceń przełożonych.....	402
4.3. Obowiązki porządkowe pracownika	404
4.4. Obowiązek dbałości o dobro zakładu pracy.....	405
4.5. Obowiązek przestrzegania tajemnicy.....	407
4.6. Obowiązek przestrzegania zasad współżycia społecznego	408
Literatura.....	409

Rozdział XIV

Ochrona danych osobowych.....	411
1. Uwagi ogólne.....	411
2. Podstawowe pojęcia z zakresu ochrony danych osobowych	415
3. Zasady ogólne przetwarzania danych osobowych pracowników	417
4. Podstawy prawne przetwarzania danych osobowych	418
5. Monitoring w przepisach kodeksu pracy.....	422
5.1. Monitoring wizyjny.....	422
5.2. Monitoring służbowej poczty elektronicznej	425
5.3. Inne formy monitoringu.....	426
6. Regulacje dotyczące przetwarzania danych osobowych w ustawie o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia 2016/679.....	427
Literatura.....	428

Rozdział XV

Zakaz konkurencji.....	430
1. Zasady ogólne	430
2. Ograniczenia prowadzenia działalności konkurencyjnej przy braku umowy o zakazie konkurencji	432
3. Umowa o zakazie konkurencji w trakcie trwania stosunku pracy.....	433
4. Umowa o zakazie konkurencji po zakończeniu stosunku pracy	434
Literatura.....	437

Rozdział XVI

Wynagrodzenie za pracę	439
1. Prawne podstawy ustalania wynagradzania pracowników.....	439
2. Wynagrodzenie za pracę w regulacjach Unii Europejskiej.....	445
3. Zakaz dyskryminacji w wynagrodzeniu	446
4. Ochrona wynagrodzenia za pracę	450
4.1. Zasady dokonywania wypłaty	451
4.2. Ograniczenia w dokonywaniu potrąceń.....	452
5. Świadczenia w przypadku niewykonywania pracy.....	453

6. Świadczenia przysługujące pracownikowi w związku z zakończeniem stosunku pracy.....	456
7. Ochrona roszczeń pracowników w przypadku niewypłacalności pracodawcy.....	460
Literatura.....	461

Rozdział XVII

Czas pracy.....	464
1. Pojęcie czasu pracy.....	464
2. Wymiar czasu pracy.....	466
3. Okres odpoczynku.....	466
4. Systemy czasu pracy.....	468
5. Praca w godzinach nadliczbowych.....	473
6. Dyżur.....	478
7. Czas pracy kierowników.....	479
8. Praca w porze nocnej.....	480
9. Praca w niedziele i święta.....	482
Literatura.....	483

Rozdział XVIII

Urlopy pracownicze.....	485
1. Urlopy wypoczynkowe.....	485
1.1. Elementy konstytutywne pojęcia „urlop wypoczynkowy”.....	485
1.2. Nabycie prawa do urlopu.....	486
1.3. Wymiar urlopu wypoczynkowego.....	487
1.4. Zasady udzielania urlopu.....	489
1.5. Przesunięcie urlopu w nieprzewidzianych przypadkach.....	491
1.6. Urlop proporcjonalny.....	493
1.7. Urlop na żądanie.....	494
1.8. Rozwiązanie umowy o pracę a prawo do urlopu wypoczynkowego.....	495
2. Urlopy bezpłatne.....	496
3. Zwolnienia okolicznościowe.....	497
Literatura.....	499

Rozdział XIX

Odpowiedzialność porządkowa i dyscyplinarna pracowników.....	500
1. Odpowiedzialność porządkowa.....	500
1.1. Charakter prawny i przesłanki odpowiedzialności porządkowej.....	500
1.2. Katalog kar porządkowych i przewinienia porządkowe.....	501
1.3. Procedura nakładania kar porządkowych.....	503
1.4. Tryb odwoławczy.....	506
2. Odpowiedzialność dyscyplinarna.....	509
Literatura.....	509

Rozdział XX

Odpowiedzialność materialna pracowników	511
1. Charakter prawny i przesłanki odpowiedzialności materialnej pracowników.....	511
2. Odpowiedzialność materialna za szkodę wyrządzoną przez pracownika nieumyślnie.....	515
3. Odpowiedzialność materialna za szkodę wyrządzoną przez pracownika umyślnie	517
4. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną osobie trzeciej.....	518
5. Odpowiedzialność za mienie powierzone	519
5.1. Odpowiedzialność materialna za szkodę wyrządzoną przez pracownika w mieniu powierzonym.....	519
5.2. Złagodzenie zasad odpowiedzialności za mienie powierzone.....	523
5.3. Wspólna odpowiedzialność pracowników za mienie powierzone.....	525
6. Przedawnienie roszczeń	527
Literatura.....	527

Rozdział XXI

Powszechna ochrona pracy	529
1. Uwagi wprowadzające	529
2. Podstawowe obowiązki pracodawcy w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.....	530
2.1. Odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny pracy	531
2.2. Obowiązek współdziałania z innymi pracodawcami.....	532
2.3. Obowiązek szkolenia pracowników.....	532
2.4. Obowiązek pracodawcy zaznajamiania pracowników z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy.....	535
2.5. Obowiązki pracodawcy z zakresu profilaktycznej ochrony zdrowia pracowników.....	535
2.5.1. Obowiązek informowania o ryzyku zawodowym.....	535
2.5.2. Obowiązek pracodawcy zapobiegania chorobom zawodowym i innym chorobom związanym z wykonywaną pracą	537
2.5.3. Obowiązek przeprowadzania profilaktycznych badań lekarskich.....	537
2.6. Obowiązek zapewnienia pracownikom profilaktycznych posiłków i napojów	538
2.7. Obowiązek zapewnienia pracownikom odpowiednich urządzeń sanitarno-higienicznych oraz dostarczenia niezbędnych środków higieny osobistej.....	539
2.8. Pozostałe obowiązki pracodawcy.....	540
3. Prawa i obowiązki pracowników w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.....	541

3.1. Prawo do powstrzymania się od wykonywania pracy.....	541
3.2. Obowiązek przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy	542
4. Organy ochrony pracy.....	543
4.1. Służba bezpieczeństwa i higieny pracy.....	543
4.2. Komisja bezpieczeństwa i higieny pracy.....	545
4.3. Konsultacje w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy	546
5. Odszkodowanie za przedmioty utracone lub uszkodzone w związku z wypadkiem przy pracy	548
6. Świadczenia uzupełniające od pracodawcy.....	549
Literatura.....	550

Rozdział XXII

Ochrona rodzicielstwa	552
1. Uwagi wprowadzające	552
2. Zasady zatrudniania pracownic w okresie ciąży	554
3. Urlopy związane z wychowywaniem dzieci.....	557
4. Uprawnienia pracowników wychowujących dzieci	561
5. Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy	564
Literatura.....	566

Rozdział XXIII

Zatrudnianie i ochrona pracy młodocianych i dzieci	567
1. Zatrudnianie młodocianych.....	567
1.1. Uwagi wprowadzające.....	567
1.2. Umowa o pracę w celu przygotowania zawodowego.....	570
1.3. Ochrona zdrowia pracownika młodocianego	575
1.4. Zatrudnianie młodocianych na podstawie umowy o pracę przy wykonywaniu lekkich prac	577
2. Zatrudnianie dzieci do 16. roku życia.....	579
Literatura.....	583

Rozdział XXIV

Odpowiedzialność za wykroczenia przeciwko prawom pracownika	584
Literatura.....	588

Dział trzeci
ZBIOROWE PRAWO ZATRUDNIENIA

Rozdział XXV

Wolności związkowe	593
1. Uwagi wprowadzające	593
2. Wolność zrzeszania w związkach zawodowych i organizacjach pracodawców	594
2.1. Wolność zrzeszania w związkach zawodowych	594
2.2. Wolność zrzeszania w organizacjach pracodawców	598
2.3. Modele organizacji ruchu pracowników i pracodawców	601
3. Niezależność związków zawodowych i organizacji pracodawców	603
4. Samorządność związków zawodowych i organizacji pracodawców	608
Literatura	613

Rozdział XXVI

Status prawny związków zawodowych	615
1. Zakładanie związków zawodowych	615
2. Rejestracja związków zawodowych	616
3. Funkcje związków zawodowych	618
4. Kompetencje związków zawodowych	623
Literatura	633

Rozdział XXVII

Status prawny organizacji pracodawców	635
1. Zakładanie i rejestracja organizacji pracodawców	635
2. Funkcje i kompetencje organizacji pracodawców	636
Literatura	639

Rozdział XXVIII

Partycypacja pracownicza	641
1. Uwagi wprowadzające	641
2. Rady pracowników	642
2.1. Status prawny rady pracowników	642
2.2. Kompetencje rady pracowników	644
3. Europejskie rady zakładowe	646
4. Podmioty partycypacyjne w spółkach i spółdzielniach europejskich oraz spółkach transgranicznych	648
Literatura	649

Rozdział XXIX

Zbiorowe spory pracy	651
1. Uwagi wprowadzające	651
2. Strony sporu zbiorowego pracy.....	652
3. Przedmiot sporu zbiorowego.....	655
4. Wszczęcie sporu zbiorowego	658
5. Metody likwidowania sporów pracy	659
5.1. Systematyka metod likwidowania zbiorowych sporów pracy	659
5.2. Ireniczne metody likwidowania sporów zbiorowych pracy.....	660
5.2.1. Koncyliacja	660
5.2.2. Mediacja.....	662
5.2.3. Arbitraż.....	664
6. Nieireniczne metody likwidowania sporów zbiorowych pracy.....	667
6.1. Strajk.....	667
6.1.1. Prawo do strajku.....	667
6.1.2. Ograniczenia prawa do strajku	669
6.1.3. Zasady organizacji strajku	670
6.2. Inne akcje protestacyjne	676
6.3. Lokaut.....	679
Literatura.....	679

Dział czwarty

PROCESOWE PRAWO PRACY**Rozdział XXX**

Naczelnne zasady procesowe w sprawach z zakresu prawa pracy	685
1. Charakterystyka zasad postępowania.....	685
2. Zasada prawdy obiektywnej w sprawach z zakresu prawa pracy	686
3. Zasada szczególnej ochrony interesów pracownika w sprawach z zakresu prawa pracy	688
4. Zasada szybkości postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy.....	690
5. Zasada ugodowego likwidowania spraw z zakresu prawa pracy	691
Literatura.....	693

Rozdział XXXI

Organizacja ochrony prawnej w stosunkach pracy	695
1. Modele organizacji ochrony prawnej w stosunkach pracy.....	695
2. Pozasądowe organy ochrony prawnej.....	696
3. Sądownictwo pracy.....	700
3.1. Organizacja sądownictwa pracy.....	700
3.2. Kompetencje sądów pracy	701

3.2.1. Uwagi wprowadzające	701
3.2.2. Sprawy o roszczenia ze stosunku pracy	702
3.2.3. Sprawy o roszczenia związane ze stosunkiem pracy	703
3.2.4. Sprawy o roszczenia z innych stosunków prawnych, do których z mocy odrębnych przepisów stosuje się przepisy prawa pracy.....	704
3.2.5. Sprawy o odszkodowania dochodzone od pracodawcy z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	706
3.2.6. Sprawy o ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa ze stosunków prawa pracy	706
Literatura	708

Rozdział XXXII

Inspekcja pracy	710
1. Uwagi wprowadzające	710
2. Państwowa Inspekcja Pracy	711
3. Społeczna inspekcja pracy	715
4. Inne organy nadzoru i kontroli nad warunkami pracy	717
Literatura	717

Rozdział XXXIII

Przedawnienie roszczeń i terminy zawite	718
1. Uwagi wprowadzające	718
2. Przedawnienie roszczeń	719
3. Terminy zawite	727
Literatura	729

Dział piąty

PRAWO UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

Rozdział XXXIV

Zagadnienia ogólne prawa ubezpieczeń społecznych	733
1. Miejsce ubezpieczeń społecznych w prawie zabezpieczenia społecznego	733
2. Ubezpieczenia społeczne a ubezpieczenie zdrowotne i ubezpieczenia gospodarcze	734
3. Przedmiot prawa ubezpieczeń społecznych	737
4. Ryzyko socjalne	739
5. Podmioty ubezpieczeń społecznych	740
6. Zasady prawa ubezpieczeń społecznych	746
7. Konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie (unijne) uwarunkowania prawa ubezpieczeń społecznych	750
8. Stosunek prawa ubezpieczeń społecznych do innych gałęzi prawa	753
Literatura	754

Rozdział XXXV

Podleganie ubezpieczeniom społecznym	757
1. Formy podlegania ubezpieczeniom społecznym.....	757
2. Tytuły ubezpieczeń społecznych.....	758
3. Zbieg tytułów ubezpieczeń społecznych.....	762
4. Okresy ubezpieczenia	766
5. Zgłoszenie płatnika składek i do ubezpieczeń społecznych	767
6. Konto i subkonto ubezpieczonego w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych..	769
7. Członkostwo w otwartym funduszu emerytalnym	771
7.1. Zawarcie umowy z otwartym funduszem emerytalnym	772
7.2. Otwarcie rachunku w otwartym funduszu emerytalnym	774
Literatura.....	776

Rozdział XXXVI

Finansowanie ubezpieczeń społecznych	778
1. Uwagi wprowadzające	778
1.1. Metody finansowania ubezpieczeń społecznych	778
1.2. Fundusze ubezpieczeń społecznych.....	780
2. Składka na ubezpieczenia społeczne	783
2.1. Charakter prawny składki na ubezpieczenia społeczne i środków gromadzonych na rachunkach w otwartych funduszach emerytalnych.....	783
2.2. Wymiar składek na ubezpieczenia społeczne	785
2.2.1. Podstawa wymiaru składek	785
2.2.2. Roczna podstawa wymiaru składek	789
2.3. Konstrukcja prawna składek na ubezpieczenia społeczne	790
2.3.1. Stopy procentowe składek	790
2.3.2. Podział finansowania składek	791
2.3.3. Opłacanie składek	794
2.3.4. Sankcje z tytułu nieopłacenia lub nieterminowego opłacania składek	798
2.3.5. Zwrot nienależnie opłaconych lub otrzymanych składek.....	801
2.3.6. Przedawnienie należności z tytułu składek.....	802
2.3.7. Waloryzacja składek na koncie i subkoncie.....	803
3. Podział środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym.....	804
4. Podział składek zaewidencjonowanych na subkoncie	805
Literatura.....	806

Rozdział XXXVII

Ubezpieczenie emerytalne	809
1. Kształt ubezpieczenia emerytalnego od dnia 1.01.1999 r.....	809
2. Pojęcie (treść) ryzyka dożycia (osiągnięcia) wieku emerytalnego	811

3. Emerytury dla ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1.01.1949 r. (ze starego systemu emerytalnego) i górników.....	813
3.1. Emerytury dla ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1.01.1949 r.....	813
3.2. Emerytury górnicze	813
3.3. Formuła wymiaru emerytur dla ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1.01.1949 r. i górników.....	815
4. Emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31.12.1948 r. (z nowego systemu emerytalnego).....	818
4.1. Emerytury z ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	818
4.2. Emerytura pomostowa i rekompensata	820
4.3. Okresowa emerytura kapitałowa	823
4.4. Formuła wymiaru emerytur dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31.12.1948 r.....	825
5. Dodatkowe formy przezorności na starość	827
5.1. Pracownicze plany kapitałowe.....	828
5.2. Pracownicze programy emerytalne	831
5.3. Indywidualne konta emerytalne	832
5.4. Indywidualne konta zabezpieczenia emerytalnego.....	834
Literatura.....	835

Rozdział XXXVIII

Ubezpieczenia rentowe	837
1. Niezdolność do pracy.....	837
1.1. Pojęcie niezdolności do pracy i jej stopnie.....	837
1.2. Orzekanie o niezdolności do pracy.....	839
1.3. Podważanie orzeczeń lekarskich.....	841
2. Renta z tytułu niezdolności do pracy.....	842
2.1. Przesłanki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy i jej rodzaje.....	842
2.2. Formuła wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy.....	845
3. Renta rodzinna	846
3.1. Przesłanki nabycia prawa do renty rodzinnej.....	846
3.2. Wysokość renty rodzinnej.....	849
4. Zasiłek pogrzebowy	850
5. Dodatki do emerytur i rent.....	851
6. Świadczenia przyznawane w szczególnym trybie.....	852
Literatura.....	853

Rozdział XXXIX

Ubezpieczenie chorobowe	855
1. Uwagi wprowadzające	855

2. Wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy wypłacane przez pracodawcę	857
3. Zasiłek chorobowy	857
4. Świadczenie rehabilitacyjne	867
5. Zasiłek wyrównawczy	870
6. Zasiłek macierzyński	871
7. Zasiłek opiekuńczy	875
Literatura	877

Rozdział XL

Ubezpieczenie wypadkowe	879
1. Uwagi wprowadzające	879
2. Wypadek przy pracy	880
3. Wypadek zrównany z wypadkiem przy pracy	884
4. Tryb ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy	884
5. Choroby zawodowe	885
6. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	889
7. Utrata prawa do świadczeń z tytułu wypadku przy pracy	890
8. Zbieg prawa do świadczeń wypadkowych z innymi świadczeniami	892
9. Wypadek w szczególnych okolicznościach	893
10. Świadczenia z tytułu wypadków w szczególnych okolicznościach	893
Literatura	894

Rozdział XLI

Realizacja prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych	896
1. Powstanie, ustanie i wygaśnięcie prawa do świadczeń	896
2. Świadczenia najniższe (minimalne)	897
3. Waloryzacja świadczeń	899
4. Zawieszalność prawa do świadczeń	900
4.1. Ogólna przyczyna zawieszalności prawa do świadczeń	901
4.2. Szczególna przyczyna zawieszalności prawa do emerytury	903
5. Zbieg prawa do świadczeń	904
6. Wypłata świadczeń	905
6.1. Wypłata emerytur i rent	905
6.2. Wypłata świadczeń z ubezpieczenia chorobowego	908
7. Zwrot nienależnie pobranych świadczeń	910
8. Przedawnienie prawa do świadczeń	912
Literatura	913

Rozdział XLII

Postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	915
1. Przesądowe postępowanie decyzyjne	915

1.1. Wszczęcie postępowania	915
1.2. Dokumentowanie uprawnień	916
1.3. Decyzja organu rentowego	918
1.4. Weryfikacja decyzji organu rentowego	922
2. Sądowe postępowanie odwoławcze.....	925
2.1. Organizacja sądownictwa ubezpieczeń społecznych	925
2.2. Przedmiot spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych	928
2.3. Strony sądowego postępowania odwoławczego	931
2.4. Zasady procesowe sądowego postępowania odwoławczego.....	934
2.5. Charakter prawny sądowego postępowania odwoławczego	938
Literatura.....	939
Wykaz schematów.....	943
Wykaz tabel.....	944
Skorowidz.....	945

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- EKPC** – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- EKS** – Europejska Karta Społeczna sporządzona w Turynie dnia 18.10.1961 r. (Dz.U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67 ze zm.)
- Karta praw podstawowych** – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016 r., s. 389)
- k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.)
- k.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.)
- k.k.w.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 652 ze zm.)
- KN** – ustawa z 26.01.1982 r. – Karta Nauczyciela (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 967 ze zm.)
- Konstytucja MOP** – Konstytucja Międzynarodowej Organizacji Pracy z 9.10.1946 r. (Dz.U. z 1948 r. Nr 43, poz. 308 ze zm.)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.** – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 917 ze zm.)
- k.p.a.** – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 2096)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.)
- k.r.o.** – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.)
- k.s.h.** – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 505)
- MPPGSiK** – Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169)

- MPPOiP** – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
- o.p.** – ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 800 ze zm.)
- p.p.** – ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. poz. 646 ze zm.)
- p.p.s.a.** – ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1302 ze zm.)
- pr. spółdz.** – ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1285)
- p.s.w.n.** – ustawa z 20.07.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1668 ze zm.)
- p.u.s.p.** – ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 52 ze zm.)
- p.w.k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.)
- r.o.n.p.** – rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z 14.12.2004 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy (Dz.U. Nr 273, poz. 2711 ze zm.)
- r.p.ś.e.** – rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 11.10.2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz.U. Nr 237, poz. 1412)
- r.p.z.m.** – rozporządzenie Rady Ministrów z 28.05.1996 r. w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych i ich wynagradzania (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 2010)
- RODO** – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych (Dz.Ur. UE L 119 z 4.05.2016 r., s. 1 ze zm.)
- TFUE** – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Ur. UE C 202 z 7.06.2016 r., s. 47)
- TWE** – Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (wersja skonsolidowana: Dz.Ur. UE C 321E z 29.12.2006 r., s. 37), tzw. traktat rzymski; poprzednio Traktat o ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej; od 1.12.2009 r. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
- u.d.u.r.** – ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 381)
- u.e.k.** – ustawa z 21.11.2008 r. o emeryturach kapitałowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 926)
- u.e.p.** – ustawa z 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1924)
- u.e.r.** – ustawa z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1270 ze zm.)
- u.e.r.z.** – ustawa z 5.04.2002 r. o europejskich radach zakładowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1247 ze zm.)
- u.i.k.e.** – ustawa z 20.04.2004 r. o indywidualnych kontaktach emerytalnych oraz indywidualnych kontaktach zabezpieczenia emerytalnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 1776 ze zm.)

- u.i.p.p.k.** – ustawa z 7.04.2006 r. o informowaniu pracowników i przeprowadzaniu z nimi konsultacji (Dz.U. Nr 79, poz. 550 ze zm.)
- u. KAS** – ustawa z 16.11.2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2018 r. poz. 508 ze zm.)
- u.k.n.u.p.** – ustawa z 30.08.1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 2170 ze zm.)
- u. KRS** – ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 986 ze zm.)
- u.k.s.c.** – ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 300 ze zm.)
- u.o.f.f.e.** – ustawa z 28.08.1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1906 ze zm.)
- u.o.p.** – ustawa z 23.05.1991 r. o organizacjach pracodawców (tekst jedn.: Dz.U. z 2015 r. poz. 2029 ze zm.)
- u.p.d.o.f.** – ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1509 ze zm.)
- u.p.e.a.** – ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1314 ze zm.)
- u. PiP** – ustawa z 13.04.2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 623 ze zm.)
- u.p.o.o.** – ustawa z 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1459 ze zm.)
- u.p.p.e.** – ustawa z 20.04.2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2016 r. poz. 1449 ze zm.)
- u.p.p.k.** – ustawa z 4.10.2018 r. o pracowniczych planach kapitałowych (Dz.U. poz. 2215)
- u.p.s.** – ustawa z 21.11.2008 r. o pracownikach samorządowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1260 ze zm.)
- u.p.u.p.** – ustawa z 16.09.1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1915)
- u.p.z.** – ustawa z 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1265 ze zm.)
- u. RDS** – ustawa z 24.07.2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2232 ze zm.)
- u.r.s.z.** – ustawa z 23.05.1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 174)
- u.s.c.** – ustawa z 21.11.2008 r. o służbie cywilnej (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1559)
- u.s.i.p.** – ustawa z 24.06.1983 r. o społecznej inspekcji pracy (tekst jedn.: Dz.U. z 2015 r. poz. 567 ze zm.)
- u.s.m.p.** – ustawa z 27.06.1997 r. o służbie medycyny pracy (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1155 ze zm.)
- u.s.u.s.** – ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 300 ze zm.)
- u.ś.p.u.s.** – ustawa z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 645 ze zm.)
- u.u.s.r.** – ustawa z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 299 ze zm.)

- u.u.s.w.p.** – ustawa z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1376 ze zm.)
- u.z.e.f.** – ustawa z 18.02.1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin [od 1 lutego 2018 r.: o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin] (tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 288 ze zm.)
- u.z.e.ż.z.** – ustawa z 10.12.1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 289 ze zm.)
- u.z.f.ś.s.** – ustawa z 4.03.1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1316 ze zm.)
- u.z.g.** – ustawa z 13.03.2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1969 ze zm.), zwana ustawą o zwolnieniach grupowych
- u.z.n.k.** – ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 419 ze zm.)
- u.z.p.t.** – ustawa z 9.07.2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 594 ze zm.)
- u.z.s.p.** – ustawa z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej (Dz.U. poz. 1629)
- u.z.w.e.** – ustawa z 6.12.2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych (Dz.U. poz. 1717)
- u.z.z.** – ustawa z 23.05.1991 r. o związkach zawodowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 263 ze zm.)

Periodyki

- Annales UMCS** – Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
- Apel.–W-wa** – Apelacja – Sąd Apelacyjny w Warszawie
- Biul. SN** – Biuletyn Sądu Najwyższego
- EPS** – Europejski Przegląd Sądowy
- GSP** – Gdańskie Studia Prawnicze
- GSP – Prz. Orz.** – Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
- M.P.** – Monitor Polski
- M.P.Pr.** – Monitor Prawa Pracy
- M. Praw.** – Monitor Prawniczy
- NP** – Nowe Prawo
- ONSA** – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
- ONSAiWSA** – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych

OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSAP	– Opolskie Studia Administracyjno-Prawne
OSNAP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (do nr 1 z 2003 r.)
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Izba Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP	– Państwo i Prawo
PIZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PPiA	– Przegląd Prawa i Administracji
PPiPS	– Z Problematyki Prawa Pracy i Polityki Socjalnej
PPP	– Przegląd Prawa Pracy
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Pr. Pracy	– Prawo Pracy
Prz. Pol.	– Przegląd Policyjny
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PUSiG	– Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
R. Pr.	– Radca Prawny
Sł. Prac.	– Służba Pracownicza
St. Praw.	– Studia Prawnicze
St. Pr.–Ek.	– Studia Prawno-Ekonomiczne
St. Pr. P.	– Studia z zakresu prawa pracy i polityki społecznej
US.TiP	– Ubezpieczenia społeczne. Teoria i praktyka
ZN IBPS	– Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZN WSHiP	– Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Prawa
ZZZS	– Z zagadnień zabezpieczenia społecznego

Inne

ABW	– Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AW	– Agencja Wywiadu
BOR	– Biuro Ochrony Rządu
CBA	– Centralne Biuro Antykorupcyjne
CEIDG	– Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
FEP	– Fundusz Emerytur Pomostowych
FGŚP	– Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych

FP	– Fundusz Pracy
FRD	– Fundusz Rezerwy Demograficznej
funkcjonariusze	– funkcjonariusze Policji, ABW, AW, CBA, SKW, SWW, SG, SW, PSP, SOP, SC-S i SM
FUS	– Fundusz Ubezpieczeń Społecznych
GIP	– Główny Inspektor Pracy
GUS	– Główny Urząd Statystyczny
IKE	– indywidualne konto emerytalne
IKZE	– indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego
KAS	– Kolegium Arbitrażu Społecznego
KB	– kwota bazowa
KNF	– Komisja Nadzoru Finansowego
KRUS	– Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
MOP	– Międzynarodowa Organizacja Pracy
NFZ	– Narodowy Fundusz Zdrowia
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
OC	– odpowiedzialność cywilna
OEK	– okresowa emerytura kapitałowa
OFE	– otwarty fundusz emerytalny
ON	– okres nieskładkowy
ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
OS	– okres składkowy
OU	– tzw. okres uzupełniający
PFE	– pracowniczy fundusz emerytalny
PIP	– Państwowa Inspekcja Pracy
PIS	– Państwowa Inspekcja Sanitarna
PKD	– Polska Klasyfikacja Działalności
PPE	– pracownicze programy emerytalne
PPK	– pracownicze plany kapitałowe
PrTE	– pracownicze towarzystwo emerytalne
PSP	– Państwowa Straż Pożarna
PTE	– powszechne towarzystwo emerytalne
PW	– podstawa wymiaru
SA	– Sąd Apelacyjny
SC	– Służba Celna
SC-S	– Służba Celno-Skarbowa
SFWON	– Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych
SG	– Straż Graniczna
SIP	– społeczna inspekcja pracy
SKW	– Służba Kontrwywiadu Wojskowego
SM	– Straż Marszałkowska
SN	– Sąd Najwyższy
SOP	– Służba Ochrony Państwa
SW	– Służba Więzienna
SWW	– Służba Wywiadu Wojskowego
ŚDTŻ	– średnie dalsze trwanie życia
TK	– Trybunał Konstytucyjny

TS/TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości/Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
TUW	– towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych
WSA	– Wojewódzki Sąd Administracyjny
WWPW	– wskaźnik wysokości podstawy wymiaru
ZUS	– Zakład Ubezpieczeń Społecznych
żołnierze	– żołnierze zawodowi

SŁOWO WSTĘPNE

Oddawany do rąk Czytelników podręcznik przedstawia kompleksowe ujęcie dwóch dyscyplin regulujących zagadnienia związane z zatrudnieniem, a to prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Jeśli chodzi o tę pierwszą, to uległa ona w płaszczyźnie kolektywnej istotnym zmianom po nowelizacji w 2018 r. ustawy o związkach zawodowych. Dlatego też dział trzeci został zatytułowany „Zbiorowe prawo zatrudnienia”. Podręcznik oparty został na zasadzie proporcjonalności wywodów, zgodnie z dyrektywą metodologiczną jednolitego poziomu wnikliwości merytorycznej. W prezentowanej książce w sposób deskryptywny przedstawiono wszystkie podstawowe instytucje prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, z poszanowaniem odrębności obu dyscyplin, ale z uwzględnieniem ich funkcjonalnej korelacji.

Podręcznik ten cechują dwie podstawowe płaszczyzny: ogólnoteoretyczna i praktyczna. Pierwsza z nich odnosi się do wymiaru dogmatyczno-modelowego, druga zaś do rzeczywistych mechanizmów funkcjonowania stosunków przemysłowych i ubezpieczeniowych, zwłaszcza w świetle judykatury sądowej. Ze względu na fakt, że podręcznik ma służyć przede wszystkim jako pomoc w procesie dydaktycznym, teksty norm prawnych nie są przytaczane w dosłownym brzmieniu. Ich znajomość jest jednak niezbędna dla zrozumienia i opanowania materii podręcznika. Oznacza to dla Czytelnika konieczność sięgania do nich w czasie lektury.

Wedle klasycznej formuły metodologicznej w nauce prawa niczego nie rozpoczyna się od początku i nigdy nie wypowiada się ostatniego słowa. Wyraźne zatem są w tej książce ślady intelektualnego dziedzictwa minionych pokoleń wybitnych luminarzy nauki prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Podstawowe opracowania zostały uwzględnione w spisach literatury kończących każdy rozdział. W razie potrzeby powinny one ułatwić Czytelnikowi pogłębienie analizy konkretnych zagadnień. W tym miejscu godzi się zaakcentować, że Autorzy podręcznika prezentują w nim własne poglądy, ponieważ opracowanie to ma charakter pracy zbiorowej, ale nie wspólnej. Ze względu na swój uniwersalny charakter podręcznik może też być wykorzystywany przez praktyków, zwłaszcza pracodawców, związkowców oraz funkcjonariuszy wymiaru sprawiedliwości.

Kraków, 17 marca 2019 r.

Krzysztof W. Baran

Dział pierwszy

CZĘŚĆ OGÓLNA PRAWA PRACY

Rozdział I

POJĘCIE, SYSTEMATYKA I ZAKRES PRZEDMIOTOWY PRAWA PRACY

1. Definicja i systematyka prawa pracy

Normy prawne regulujące świadczenie pracy były w przeszłości rozmaicie określane. W doktrynie prawa posługiwano się takimi pojęciami, jak: prawo robotnicze, fabryczne bądź nawet socjalne albo przemysłowe. W latach 50. XX w. powszechnie przyjęła się nazwa prawo pracy¹. Została ona ostatecznie utrwalona po wejściu w życie kodeksu pracy w 1975 r.

ujęcie historyczne

Pojęcie prawa pracy jest rozmaicie pojmowane. Jego legalna definicja, oparta na art. 9 § 1 k.p., to przepisy kodeksu pracy oraz innych ustaw i aktów wykonawczych określające prawa i obowiązki stron pracowników i pracodawców oraz postanowienia układów zbiorowych i opartych na ustawie porozumień zbiorowych, regulaminów, statutów określających prawa i obowiązki stron stosunku pracy. Odnosi się ona w płaszczyźnie przedmiotowej do stosunku pracy, a w podmiotowej – do jego stron. W swej istocie ma ona charakter partykularny, a zatem i niekompleksowy. Dlatego też doktryna prawa pracy wypracowała znacząco szersze definicje tej dyscypliny prawa. W klasycznym ujęciu² przedmiotem zainteresowań prawa pracy jest praca dobrowolnie podporządkowana, społecznie doniosła, wykonywana osobiście, w celach zarobkowych przez osobę fizyczną zwaną pracownikiem, na rzecz i pod kierownictwem pracodawcy.

definicja prawa pracy

Na obecnym poziomie rozwoju i skorelowanej z nim ekspansji uzasadniona wydaje się jeszcze szersza definicja prawa pracy. W płaszczyźnie nauko-

¹ Por. B.M. Cwiertniak [w:] K.W. Baran (red.), *Zarys systemu prawa pracy*, t. I, *Część ogólna prawa pracy*, Warszawa 2010, s. 20 i powołana tam literatura.

² Por. T. Zieliński, *Prawo pracy. Zarys systemu*, cz. 1, *Ogólna*, Warszawa–Kraków 1986, s. 7.

**rodzaje
stosunków
prawa pracy**

wej³ może być ono pojmowane jako zbiór norm, przepisów i postanowień regulujących bezpośrednio lub pośrednio stosunki prawne związane ze świadczeniem pracy przez pracownika. Tego rodzaju generalne ujęcie ma charakter heterogeniczny w tym sensie, że łączy wymiar przedmiotowy z podmiotowym. Ze względu na swą ogólność wymagają doprecyzowania przedmioty tej dyscypliny przez wskazanie konkretnych kategorii stosunków pracy⁴ regulowanych jej normami. Mam tu na myśli pięć zasadniczych rodzajów stosunków prawnych, a to:

- umowne – wynikające z relacji obligacyjnych powstałych na tle umów o pracę jako aktów kreujących stosunek pracy;
- pozaumowne – wynikające z relacji publicznoprawno-obligacyjnych, powstałych na tle mianowania, powołania oraz wyboru jako aktów kreujących stosunek pracy;
- zbiorowe – wynikające z relacji kolektywnych między podmiotami reprezentującymi interesy osób wykonujących pracę zarobkową (zatrudnionych) i pracodawców w środowisku pracy;
- procesowe – wynikające z relacji zaistniałych w związku z likwidowaniem sporów w środowisku pracy;
- kontrolne – wynikające z mechanizmów nadzoru nad środowiskiem pracy.

**heterogenicz-
ność
prawa pracy**

Na tym tle powstaje problem, czy prawo pracy należy zaliczyć do prawa prywatnego, czy też publicznego. W klasycznym Ulpianowskim⁵ ujęciu, sformułowanym w *Digestach*, prawem publicznym jest to, które dotyczy ustroju państwa rzymskiego, prywatnym zaś to, które odnosi się do korzyści jednostek. Nie wchodząc w skomplikowane delimitacje dokonywane przez współczesną teorię prawa, wyrażam pogląd, że prawo pracy ma charakter heterogeniczny, gdyż chroni interesy (*utilitas*) tak państwowe, jak i prywatne (jednostkowe). Prawo pracy nie dysponuje własną specjalną metodą regulacji, posługuje się więc zarówno metodą cywilistyczną (niewładczą), jak i administracyjną (władczą)⁶, czyni to kompleksowo, regulując funkcjonowanie stosunków pracy, dlatego bywa zaliczane do tzw. prawa sektorów.

Prawo pracy jest zarówno prawem materialnym, jak i formalnym. Z jednej strony bowiem reguluje bezpośrednio stosunki prawne między podmiotami działającymi w środowisku pracy, z drugiej zaś czyni to w sposób pośred-

³ W doktrynie (np. B.M. Ćwiertniak [w:] K.W. Baran (red.), *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2015, s. 36–37) wyróżnia się też kontekst aplikacyjny i dydaktyczny znaczenia pojęcia prawa pracy.

⁴ Por. np. J. Stelina [w:] K.W. Baran (red.), *System prawa pracy*, t. I, *Część ogólna*, Warszawa 2017, s. 124 i n. oraz cytowana tam literatura.

⁵ Por. np. K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 1999, s. 27.

⁶ Por. T. Zieliński, *Prawo pracy. Zarys systemu*, cz. 1..., s. 10 i n.

ni przez określenie zasad realizacji prawa materialnego. Ta druga kategoria norm ma charakter akcesoryjny w tym sensie, że ma za zadanie służyć wcielaniu w życie norm materialnoprawnych. Obie te kategorie norm prawa pracy pozostają w ścisłej symbiozie, co sprawia, że ich precyzyjne rozgraniczenie w poszczególnych przypadkach może nasuwać poważne trudności.

W klasycznych założeniach, na których został skonstruowany ten podręcznik, materialne prawo pracy dzieli się na dwa zasadnicze działy – indywidualne i zbiorowe prawo pracy. Do obu tych części odnoszą się kwestie ogólne, mające w swej istocie charakter uniwersalny.

Indywidualne prawo pracy to zbiór norm określających prawa i obowiązki stron stosunku pracy o charakterze materialnoprawnym. Możliwe jest też jego szersze pojmowanie obejmujące wszelkie regulacje związane z następcami prawnymi pracownika i pracodawcy. Oba te ujęcia pozostają w koincydencji z używanym nader często pojęciem prawa stosunku pracy⁷.

**pojęcie
indywidualnego
prawa pracy**

W wymiarze przedmiotowym indywidualne prawo pracy⁸ obejmuje swym zakresem wszystkie akty kreujące stosunek pracy, zarówno umowne, jak i pozaumowne. Uprawnienia i obowiązki o charakterze materialnoprawnym z nich wynikające odnoszą się do wszystkich płaszczyzn obligacyjnych, począwszy od nawiązania stosunku pracy, poprzez jego treść i przekształcenie, skończywszy na ustaniu. Oczywiście nie zawsze możliwa jest ścisła delimitacja konkretnego uprawnienia i skorelowanego z nim obowiązku. Ze względu na naturalny w gospodarce brak ustandaryzowania stosunku pracy nie ma możliwości ich enumeratywnego wyliczenia, możliwe są jedynie egzemplifikacje, np. według sekwencji kodeksowej. W efekcie jego zakres przedmiotowy może zostać określony tylko *prima facie*.

**zakres
przedmiotowy
indywidualnego
prawa pracy**

W indywidualnym prawie pracy możliwe jest jeszcze wyróżnienie prawa powszechnego i urzędniczego. To pierwsze odnosi się w wymiarze podmiotowym do pracowników zatrudnionych na podstawie umów o pracę (zarówno zwykłych, jak i spółdzielczych). Z kolei prawo urzędnicze reguluje w sposób szczególny status pracowników zatrudnionych na podstawie pozaumownych aktów kreujących stosunek pracy w służbie publicznej (np. w służbie cywilnej, samorządzie terytorialnym, sądownictwie i prokuraturze). W ostatniej dekadzie cechuje go coraz silniejsza atrofia, uchwalane są bowiem kolejne

**podziały
indywidualnego
prawa pracy**

⁷ Por. J. Piątkowski, *Aksjologiczne i normatywne podstawy prawa stosunku pracy*, Toruń 2017, s. 61 i n.

⁸ Por. J. Jończyk, *Prawo pracy*, Warszawa 1995, s. 245; A. Świątkowski, *Indywidualne prawo pracy*, Gdańsk–Kraków 2001, s. 12; K. Kolasieński, *Prawo pracy i ubezpieczenia społeczne*, Toruń 1999, s. 19–20, K.W. Baran [w:] K.W. Baran (red.), *System prawa pracy*, t. II, *Indywidualne prawo pracy. Część ogólna*, Warszawa 2017, s. 23 i n. i powołana tam literatura.

Prezentowany podręcznik w założeniu stanowi kompleksowy obraz dwóch dyscyplin prawa związanych z zatrudnieniem. Omówiono w nim w przystępny sposób wszystkie istotne instytucje i zagadnienia prawa pracy oraz ubezpieczeń społecznych.

Publikacja składa się z pięciu zasadniczych działów:

- części ogólnej,
- indywidualnego prawa pracy,
- zbiorowego prawa zatrudnienia,
- procesowego prawa pracy,
- prawa ubezpieczeń społecznych.

Opracowanie uwzględnia zmiany w prawie pracy i ubezpieczeń społecznych dokonane w ciągu ostatnich dwóch lat. Dotyczą one w szczególności:

- monitoringu pracowniczego,
- zrzeszania się w związkach zawodowych,
- nowych uprawnień związków zawodowych.

Książka zawiera informacje zarówno o prawie obowiązującym (*de lege lata*), jak i o jego głównych tendencjach rozwojowych (*de lege ferenda*). Wywody w niej zaprezentowane odnoszą się do krajowego oraz międzynarodowego prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. W znacznym zakresie przedstawiono zwłaszcza regulacje unijne. Szczególną uwagę autorzy poświęcili funkcjonowaniu praktyki, stąd liczne odwołania do judykatury, w tym Sądu Najwyższego.

Podręcznik może być użytecznym narzędziem nie tylko w uniwersyteckim procesie dydaktycznym, lecz także dla praktyków działających w stosunkach pracy.

LEXOTEKA
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników
dostępnych online

www.lexoteka.pl

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLWUER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8160-479-6

